
УДК 655.226.6:655.225.6:273.92

В. М. ПЕЧЕНЮК

**ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ
ІЛЮСТРАЦІЙНОГО ДРУКУ З ФДФ
СПОСОБОМ ВИСОКОГО ОФСЕТУ***

Впровадження на поліграфічних підприємствах фотополімерних друкарських форм (ФДФ) дало змогу значно розширити можливості високого офсетного друку (ВО), який все частіше використовують для відтворення досить складних одно- і багатофарбових оригіналів. Однак слід відзначити, що тонові ілюстрації відтворюються зі спотворенням, особливо в межах їх світлих ділянок. Верхня межа отримання якісних

---

* Робота виконана під керівництвом В. Й. Запотоchnого.

растрових відбитків не перевищує 40 см^{-1} [1]. Це, а також ряд інших недоліків (заливання фарбою растрових елементів у тінях, складність виконання градаційної приправки тощо) обмежує поширення високого офсетного друку.

Для визначення факторів, які найбільше впливають на якість ілюстраційного друку з ФДФ способом ВО, використовували метод ранжирування. Спочатку на основі аналізу літературних даних [1,3—5] і практичного досвіду сформовані групи таких найбільш ймовірних факторів:

I. Папір: x_1 — гладкість; x_2 — білизна; x_3 — деформаційні властивості; x_4 — сприйняття фарби; x_5 — поверхнева міцність.

II. Офсетне полотно: x_1 — деформаційні властивості; x_2 — рівномірність по товщині; x_3 — рівномірність деформаційних властивостей; x_4 — сприйняття та передача друкарської фарби; x_5 — мікрогеометрія поверхні; x_6 — набухання у компонентах фарби та вимивних речовинах; x_7 — відносне видовження поверхневого шару під дією навантаження друку.

III. Фотополімерна друкарська форма: x_1 — графічна точність відтворення друкарських елементів; x_2 — градаційна точність відтворення негатива; x_3 — роздільна здатність; x_4 — глибина пробілів; x_5 — мікрогеометрія поверхні друкуючих елементів; x_6 — значення градаційного приправочного рельєфу; x_7 — деформаційні властивості ФДФ; x_8 — сприйняття та віддача друкарської фарби; x_9 — рівномірність форми по товщині; x_{10} — структура та фізико-хімічні властивості дна пробілів; x_{11} — кути нахилу друкарських елементів.

IV. Фотоформа: x_1 — чіткість елементів зображення; x_2 — відтворення градації тонів (чорно-білий оригінал); x_3 — кольороподільна та градаційна характеристики (кольоровий оригінал).

V. Фарба: x_1 — інтенсивність (оптична щільність); x_2 — в'язкість; x_3 — липкість.

VI. Друкарський апарат: x_1 — твердість накатних валиків; x_2 — температурний режим фарбового апарату; x_3 — правильність форми накатних валиків; x_4 — стабільність розмірів накатних валиків; x_5 — жорсткість замків накатних валиків; x_6 — сприйняття та віддача фарби накатними валиками.

VII. Параметри друкарського процесу: x_1 — тиск між формним і офсетним циліндрами; x_2 — тиск між офсетним і друкарським циліндрами; x_3 — швидкість друкування; x_4 — товщина фарбового шару.

Групи факторів зведені в анкету і запропоновані на експертизу дванадцяти спеціалістам, які оцінювали кожний фактор j окремої групи, розмішуючи їх в порядку зменшення важливості та присвоюючи ранг. Якщо експерт не міг віддати перевагу одному з двох факторів, то їм присвоювались однакові ранги. Результати ранжирування зведені у таблиці, підраховані суми рангів для кожного фактора групи і визначені підсумкові ранги R_j (табл. 1). У зв'язку з тим що спеціалісти присвоювали

деяким факторам і однакові ранги (так звані зв'язані ранги), проведено їх переформування та визначено нові підсумкові ранги θ_j (табл. 2). Для доведення адекватності початкових і переформованих рангів застосовували коефіцієнт рангової кореляції Спірмена

$$\rho = 1 - \frac{6}{n^3 - n} \sum_{j=1}^n (R_j - \theta_j)^2,$$

де n — число факторів у кожній групі.

Оскільки обчислені ρ для кожної групи близькі до одиниці, то обидва ранжування вважають адекватними. Всі подальші розрахунки проводили за таблицею переформованих рангів.

Для перевірки узгодженості думок експертів вираховували статистику X^2 [2] для кожної групи показників:

$$X^2 = \frac{\sum_{j=1}^n \left(\sum_{i=1}^m R_{ij} - \frac{m(n+1)}{2} \right)^2}{\frac{1}{12} m \cdot n \cdot (n+1) - \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^m T_i},$$

де $j=1, \dots, n$ — номер фактора; $n=5; 7; 11; 3; 3; 6; 4$ — число факторів; $i=1, \dots, m$ — номер експерта; $m=12$ — число експертів; R_{ij} — ранг j -го об'єкта, присвоєний йому i -м експертом;

$T_i = \frac{1}{12} \sum_{\alpha} t_{\alpha i} (t_{\alpha i}^2 - 1); t_{1i}, t_{2i}, \dots$ — довжини першого, дру-

гого та наступних зв'язків у ранжуванні i -го експерта; $X_1^2 = 16,01$; $X_2^2 = 24,96$; $X_3^2 = 71,70$; $X_4^2 = 4,97$; $X_5^2 = 5,66$; $X_6^2 = 17,94$; $X_7^2 = 9,36$.

Оскільки обчислені значення $X_4^2 = 4,97$ і $X_5^2 = 5,66$ більші табличного $X^2 = 4,667$ при рівні значущості $\alpha = 0,1$ [2], то прийнята гіпотеза про узгодженість експертних ранжувань. Даний метод перевірки узгодженості може використовуватись при $n=3, m=12$. За умови $n=4; 5; 6; 7$ знаходили показники F та I і порівнювали їх з табличними I_{α} :

$$F = \frac{(m-1) X^2}{m(n-1) - X^2}; \quad I = \frac{1}{2} [X^2 + (n-1) F];$$

$$F_I = 5,5; F_{II} = 5,84; F_{III} = 16,33; F_{VI} = 4,69; F_{VII} = 3,86;$$

$$I_I = 19,00; I_{II} = 30,00; I_{VI} = 20,69; I_{VII} = 10,47.$$

Визначаємо табличне значення I_{α} з допомогою додатків із праці [2];

$$I_{\alpha} [n-1, (m-1)(n-1)] = \frac{1}{2} \{ \chi_{\alpha}^2 [n-1] + (n-1) \cdot F_{\alpha} \times \\ \times [n-1, (m-1)(n-1)] \},$$

де $\chi_{\alpha}^2 [n-1]$ — верхня α -процентна точка χ^2 — розподілення з $f=n-1$ степенями свободи за табл. 8 [2];

$F_{\alpha}[n-1, (m-1)(n-1)]$ — верхня α -процентна точка F -розподілення Фішера з $n-1$ ступенями свободи чисельника та $(m-1)(n-1)$ ступенями свободи знаменника за табл. 9 [2]: $F_{0,05} = 9,96$;

$$F_{0,05}^{III} = 13,05; \quad F_{0,05}^{VI} = 11,46; \quad F_{0,05}^{VII} = 8,29.$$

Тому що обчислені показники I для чотирьох груп (I, II, VI, VII) перевищують визначене табличне значення F_{α} , прийнята гіпотеза про узгодженість експертних ранжирувань.

Таблиця 3

Показники для доведення узгодженості думок експертів по групі ФДФ

		Фактори									
		x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}
R_j	3,04	2,71	3,96	8,42	6,46	7,33	5,79	4,04	5,00	10,25	8,96
V_j	3,43	2,66	2,98	3,49	5,57	3,46	9,02	6,16	3,68	0,52	6,29
V_j^2	11,77	7,08	8,88	12,18	31,02	11,97	81,36	37,95	13,51	0,27	39,56

Для доведення гіпотези про узгодженість думок експертів щодо ранжирування групи ФДФ у зв'язку з тим, що $n > 8$ і $m = 12$, показники $\bar{R}_j$, V_j , L , f (табл. 3) дістають за формулами

$$\bar{R}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m R_{ij}$$

$$V_j = \frac{1}{m-1} \sum_{i=1}^m (R_{ij} - \bar{R}_j)^2; \quad j = 1, \dots, n;$$

$$L = (m-1) \sum_{j=1}^n V_j, \quad L = 519,86;$$

$$\hat{f} = \frac{L^2}{(m-1) \sum_{j=1}^n V_j^2} = (m-1), \quad \hat{f} = 85,14$$

За таблицею додатку 9 [2] знаходимо $F_{\alpha}[n-1; \hat{f}]$ де $\hat{f}$ — відкрито-ректоване число ступенів свободи:

$$F_{0,05}[10, 85, 14] = 1,91; \quad F_{III} = 16,33.$$

Враховуючи, що $F_{III} > F_{\alpha}[n-1; \hat{f}]$, прийнята гіпотеза про узгодженість тверджень експертів.

Узагальнену думку експертів по кожній групі показників визначали у вигляді ранжирування сум рангів (табл. 2) і будували діаграми рангів. Аналіз показав, що перевага одних факторів над іншими незначна. Для визначення дійсного впливу факторів обробку результатів у кожній групі проводили методом парних порівнянь. На базі матриць парних порівнянь

сформовані загальні матриці для кожної групи. Перевірку узгодженості результатів парних порівнянь проводили, порівнюючи одержані значення статистики D_T з $\chi^2[n-1]$, де $\chi^2[n-1]$ — верхня критична (α -процентна) точка на рівні значущості α . χ^2 — розподілення з $n-1$ ступенем свободи (додаток 8 [2]);

$$D_T = \frac{4}{m \cdot n} \sum_{j=1}^n (a_{j \cdot} - \bar{a})^2,$$

$a_{j \cdot} = \sum_{k=1}^n a_{jk}$ — загальне число випадків переваги j -го фактора перед іншими;

$\bar{a} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n a_{j \cdot}$ — середнє значення з a_1 ; a_2 ; a_n . (тут крапка вказує сумування за індексом, який вона заміняє);

$$D_{T\text{I}} = 30,05; \quad D_{T\text{II}} = 61,85; \quad D_{T\text{III}} = 293,54; \quad D_{T\text{IV}} = 5,05;$$

$$D_{T\text{V}} = 7,62; \quad D_{T\text{VI}} = 38,29; \quad D_{T\text{VII}} = 15,23; \quad \chi^2_5 [5-1]_{\text{I}} =$$

$$= 9,488; \quad \chi^2_7 [7-1]_{\text{II}} = 12,592; \quad \chi^2_{11} [11-1]_{\text{III}} = 18,307;$$

$$\chi^2_3 [3-1]_{\text{IV,V}} = 4,605; \quad \chi^2_6 [6-1]_{\text{VI}} = 11,071; \quad \chi^2_4 [4-1]_{\text{VII}} = 7,815.$$

Аналіз отриманих результатів (у всіх випадках $D_T > \chi^2[n-1]$) дав змогу прийняти рішення про узгодженість результатів парних порівнянь експертів. Узагальнені висновки групи експертів зведені в табл. 4:

$$a_{j \cdot}^* = \frac{a_{j \cdot}}{a_{j \cdot} + a_{\cdot k}}$$

де $a_{\cdot k} = \sum_{j=1}^n a_{jk}$ — загальне число випадків переваги k -го фактора перед іншими.

Виходячи з результатів ранжирування узагальненої думки експертів, можна зробити висновок про дійсний вплив факторів на якість ілюстраційного друку з ФДФ способом високого офсету:

I група — $x_4 > x_1 > x_2 > x_5 > x_3$;

II група — $x_4 > x_1 > x_2 > x_5 > x_3 > x_7 > x_6$;

III група — $x_2 > x_1 > x_3 > x_8 > x_9 > x_7 > x_5 > x_6 > x_4 > x_{11} > x_{10}$;

IV група — $x_2 > x_3 > x_1$;

V група — $x_1 > x_2 > x_3$;

VI група — $x_1 > x_3 > x_6 > x_4 > x_2 > x_5$;

VII група — $x_1 > x_4 > x_2 > x_3$.

Таким чином, всі фактори у кожній групі розміщені в порядку зменшення їх впливу на якість друку, що дає змогу при проведенні експериментальних досліджень обмежитись найбільш важливими.

Таблиця 4

Узагальнені висновки групи експертів

I група			II група			III група			IV група			V група			VI група			VII група		
x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг	x	a_j^*	підсумковий ранг
x_1	0,30	2	x_1	0,30	2	x_1	0,16	2	x_1	0,66	3	x_1	0,22	1	x_1	0,21	1	x_1	0,22	1
x_2	0,61	3	x_2	0,46	3	x_2	0,14	1	x_2	0,33	1	x_2	0,58	2	x_2	0,71	5	x_2	0,51	3
x_3	0,75	5	x_3	0,51	5	x_3	0,25	3	x_3	0,43	2	x_3	0,60	3	x_3	0,36	2	x_3	0,81	4
x_4	0,20	1	x_4	0,20	1	x_4	0,76	9							x_4	0,60	4	x_4	0,44	2
x_5	0,66	4	x_5	0,49	4	x_5	0,56	7							x_5	0,76	6			
			x_6	0,88	7	x_6	0,63	8							x_6	0,36	2			
			x_7	0,66	6	x_7	0,47	6												
						x_8	0,31	4												
						x_9	0,39	5												
						x_{10}	0,91	11												
						x_{11}	0,80	10												

1. *Германис Э.* Справочная книга технолога-полиграфиста. М., 1982.
2. ГОСТ 23554.2—81. Экспертные методы оценки качества промышленной продукции. М., 1981.
3. *Мартынюк А. Т., Козаровицкий Л. А.* Исследование механизма воспроизведения изображения в офсетной глубокой печати // Тр. ВНИИполиграфмаш А.; 1978, № 28. С. 31—43.
4. *Рудницкий М. С., Золотухин А. В.* Типоофсет — возможности и перспективы. Полиграфия, 1978. № 6. С. 13—15.
5. *Шамонова В. И.* Технологические условия печатания с гибких форм на листовых ротационных машинах // Тр. ВНИИполиграфии. 1970. № 20. С. 51—62.

Стаття надійшла до редколегії 15.06.88
